

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/235514,Irena-Siwinska-Zeby-Polska-byla-Polska-Nowela-grudniowa-1989-r.html>

26.02.2026, 18:43

Irena Siwińska: „Żeby Polska była Polską...”. Nowela grudniowa 1989 r.

29 grudnia 1989 r. została uchwalona nowelizacja Konstytucji PRL z 1952 r., zwana nowelą grudniową. Był to akt w swojej wymowie niezwykle symboliczny, przywracał bowiem oficjalną nazwę państwa sprzed okresu rządów komunistycznych: Rzeczpospolita Polska, a także godło państwowe w postaci utrwalonej wielowiekową tradycją, czyli orła w koronie, której komuniści go pozbawili.

[Transformacja ustrojowa](#)

29.12

Pierwsze plenarne posiedzenie okrągłego stołu w pałacu Rady Ministrów (dawny Pałac Namiestnikowski, obecnie Pałac Prezydencki) w Warszawie, 6 lutego 1989 r. Fot. z zasobu IPN

Do innych fundamentalnych zmian wprowadzonych Ustawą z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – tak brzmiał oficjalny tytuł dokumentu – należało wprowadzenie podmiotu władzy: „narodu” w miejsce „ludu pracującego miast i wsi”. Podczas gdy w art. 1 konstytucji z roku 1952 Polska Rzeczpospolita Ludowa została określona jako „państwo demokracji ludowej”, a po zmianach z roku 1976 – „państwo socjalistyczne”, odpowiadający mu artykuł noweli grudniowej głosił:

„Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”.

Nowa wizja państwa

Znaczącą zmianą było również wyrugowanie z konstytucji pojęcia „narodowego planu społeczno-

gospodarczego”, wskazującego na trzymanie się zasad gospodarki planowej (w zapisach ustawy zasadniczej od roku 1976 był to już „socjalistyczny system gospodarczy, oparty na uspołecznionych środkach produkcji i socjalistycznych stosunkach produkcji”). Jako pryncypia w dziedzinie ekonomicznej pojawiły się natomiast swoboda działalności gospodarczej – m.in. usunięto zapis o monopolu państwa w zakresie handlu zagranicznego – oraz ochrona własności osobistej przez państwo.

Dla tych spośród intelektualistów, ludzi kultury i przedstawicieli Kościoła katolickiego, którzy kilkanaście lat wcześniej – na przełomie lat 1975/1976 – publicznie protestowali przeciwko projektowi zmian Konstytucji PRL, szczególnie istotne było wykreślenie dwóch newralgicznych wówczas zapisów. Były to ustępy mówiące (dzięki owym protestom – w złagodzonej formie) o Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej jako „przewodniej sile politycznej społeczeństwa w budowie socjalizmu” oraz o tym, że PRL „w swojej polityce [...] umacnia przyjaźń i współpracę ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich”.

Wiatr zmian

Nowela grudniowa, wprowadzająca te i inne doniosłe zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze, została uchwalona przez tzw. sejm kontraktowy, obradujący w latach 1989-1991. Przytoczona nazwa wzięła się stąd, iż został on wybrany na mocy kontraktu władz komunistycznych z przedstawicielami opozycji zawartego przy okrągłym stole: o ile wybory do senatu miały już charakter w pełni demokratyczny, o tyle w sejmie 65% miejsc było zagwarantowanych dla PZPR i jego koalicjantów, w wyniku wolnych wyborów zaś obsadzono pozostałe 35%.

[Czytaj artykuł Ireny Siwińskiej „Żeby Polska była Polską...”. Nowela grudniowa 1989 r. na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Transformacja ustrojowa

Artykuł